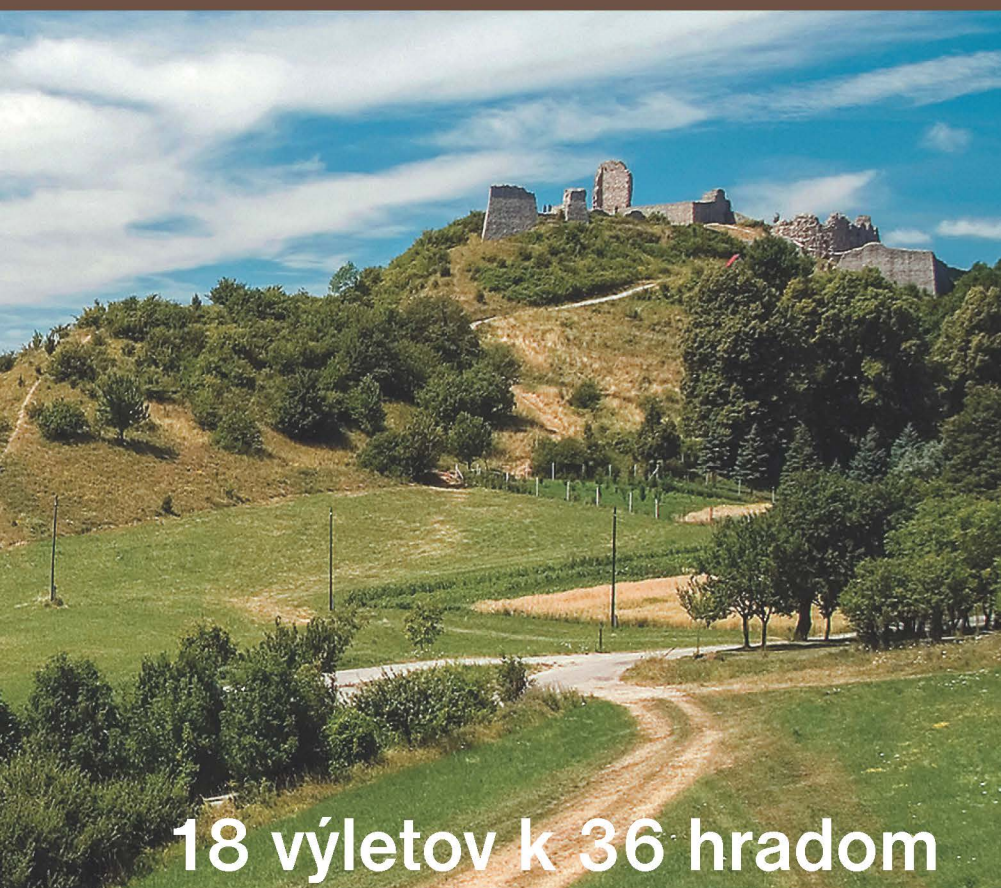

Od hradu k hradu

1. diel

18 výletov k 36 hradom

po Slovensku

Od hradu k hradu

Daniel Kollár
Ján Lacika

Zostavil: Daniel Kollár

Od hradu k hradu

1. diel

1. vydanie, 2017

© Autori textu: Daniel Kollár a Ján Lacika

Lektor: František Turanský

Technický redaktor: Marianna Lázničková

Zodpovedný redaktor: Daniel Kollár

Jazyková úprava: Matúš Mészáros

© Fotografie: Daniel Kollár (46), Ján Lacika (109) a František Turanský (7)

Staré pohľadnice: Ján Hanušin a Peter Horanský

Fotografia na obálke: Hrad Branč (Ján Lacika)

Úprava fotografií: Tomáš Votava a Marianna Lázničková

Mapy: VKÚ, a. s., Harmanec a Tibor Kollár

Úvodné mapy: Ján Lacika

© Dizajn a typografia: Marianna Lázničková

Tlač: impression world, spol. s r. o., Prešov

Akékoľvek, hoci aj čiastočné použitie diela je dovoľené len s písomným súhlasom vydavateľstva DAJAMA.

© RNDr. Daniel Kollár – DAJAMA

Lubľanská 2, 831 02 Bratislava

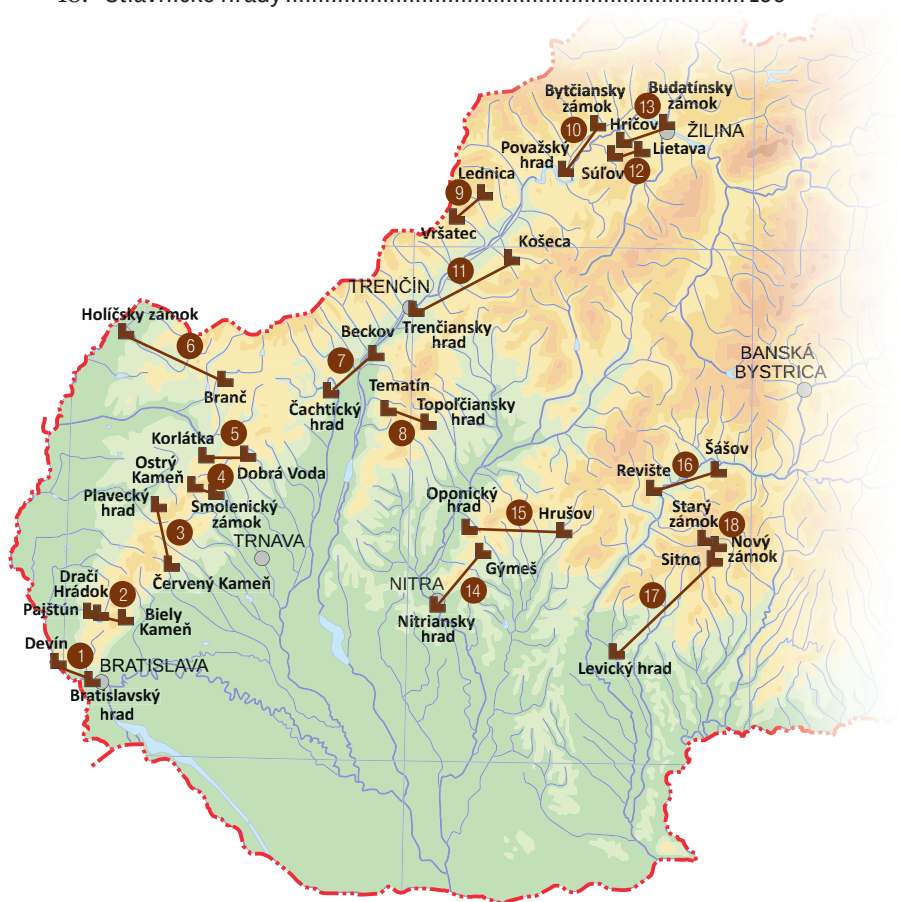
tel.: +421 (2) 446 317 02, info@dajama.sk, www.dajama.sk

Vydalo vydavateľstvo DAJAMA v roku 2017 ako svoju 281. publikáciu.

ISBN 978-80-8136-073-2

Obsah

1.	Dunajské hrady.....	11
2.	Hrady v zázemí Bratislavy.....	23
3.	Malokarpatské hrady.....	33
4.	Hrady pod Zárubami.....	45
5.	Malé karpatské hrady.....	55
6.	Záhorské hrady.....	65
7.	Dolnopovažské hrady.....	75
8.	Hrady v Považskom Inovci.....	87
9.	Bielokarpatské hrady.....	97
10.	Podjavornícke hrady.....	109
11.	Strážovské hrady.....	121
12.	Súľovské hrady.....	133
13.	Hrady v zázemí Žiliny.....	145
14.	Ponitrianske hrady.....	155
15.	Tribečské hrady.....	167
16.	Pohronské hrady.....	177
17.	Tekovsko-hontianske hrady.....	187
18.	Štiavnické hrady.....	199

Milí čitatelia,

v roku 2012 sme začali s novou knižnou edíciou vydavateľstva DAJAMA pod názvom Po Slovensku, ktorá mapuje najkrajšie trasy a lokality na Slovensku a spoznáva Slovensko pešo, na bicykli, autom či pohľadom z výšky. Nová publikácia z tejto edície, ktorá je prvým dielom o spoznávaní hradov, sa snaží spojiť aktívny oddych a poznanie a priam nabáda čitateľa navštíviť slovenské hrady pešo alebo na bicykli. V čase, keď držíte v rukách túto knižku, vyšlo už niekoľko publikácií o slovenských hradoch, avšak žiadna z nich nespája poznávanie ich histórie či súčasnosti aj s putovaním za nimi.

Kniha ponúka viacero zaujímavých námetov na pešiu turistiku alebo cykloturistiku k najnavštevovanejším hradom západnej časti Slovenska. Hrady sú zoskupené do zmysluplných dvojíc, ktoré sa dajú absolvovať počas jedného dňa peším alebo cyklistickým spôsobom. Trasy v publikácii Od hradu k hradu väčšinou patria medzi nenáročné až stredne náročné trasy. Dajú sa však skrátiť a ponúkajú aj návštevy len jednotlivých hradných miest. Takmer všetky z nich sa dajú absolvovať pešo i na bicykli, záleží len na našej kondícii. Pri ich absolvovaní postupne navštívime aj viaceré iné turisticky zaujímavé miesta na Slovensku a na našom putovaní prejdeme horami, dolinami i rovinami.

Okrem základného opisu každej trasy z hľadiska pešej turistiky či cykloturistiky tu nechýbajú zaujímavosti súvisiace s jednotlivými hradnými miestami a povestí o nich. Z tohto dôvodu sme sa podujali vybrať tie najkrajšie hrady či zrúcaniny nielen z vizuálneho hľadiska, ale aj z turistického pohľadu. Keďže publikácií o hradoch je už neúrekom, snažili sme sa opísať vybrané hrady čiastočne iným spôsobom ako doteraz existujúce publikácie. Kniha sa snaží byť tak trochu aj turistickým sprievodcom po hrade s jeho okolím a jej cieľom je poskytnúť čitateľovi komplexnú predstavu o ňom ešte skôr, ako ho navštívi. Každý opis hradu začína jeho základným opisom, pokračuje čriepkami z jeho histórie, súčasnosti a končí typickou povestou z jeho prostredia. Nechýbajú dobové ilustrácie, staré pohľadnice, mapa trasy a, samozrejme, súčasné fotografie.

Autorská dvojica Daniel Kollár a Ján Lacika prešla osobne hradné trasy, na ktorých objavila aj mnohé doteraz nepoznané miesta – a možno ich objavíte i vy. Cieľom knihy bolo sprostredkovať vám návštevu týchto miest a možnosť ich doslovného „vychutnania“. Veríme, že publikácia vám ponúkne okrem klasickej turistiky i poznanie významnej časti našej histórie a podnieti váš záujem o jej ďalšie skúmanie. Mnohí z vás možno navštevujú slovenské hrady aj s tajným práním objaviť dačo mystické. Aj keby sa vám to však nepodarilo, sľubujeme, že si na peknom výlete aspoň vychutnáte podmanivú krásu očarujúcej krajiny, do ktorej je väčšina týchto kamenných pamätníkov stredovekej histórie Slovenska vsadená.

Dúfame, že vás náš výber hradných trás a hradov zaujme a prajeme vám veľa príjemných zážitkov z objavovania ich už často zabudnutej krásy.

Daniel Kollár

Hrady na Slovensku

Ak sa chceme pokúsiť spočítať, koľko hradov máme na Slovensku, musíme si najprv uvedomiť, ktoré historické objekty budeme do tohto súčtu zahrňovať. Okrem samotných hradov, ktoré sem bezpochyby patria, sa v literatúre stretávame aj so zámkami, s hrádkami, kaštieľmi, hradiskami, pevnosťami a ďalšími opevnenými stavbami, ako sú napr. kláštory. Podľa encyklopedického diela z roku 2007 z pera slovenských historikov Miroslava Plačka a Martina Bónu sa za hrad považuje stredoveké opevnené sídlo s mnohými funkciami využívané ako obranný, obytný, správny, rezidenčný, strážny alebo hospodársky objekt. Menšie opevnené sídla drobnej šľachty sa považujú za hrádky. K hradom majú typologicky veľmi blízko zámky, dokonca sú podľa oficiálnej a pre nás záväznej štandardizácie geografických názvov synonymom k pojmu hrad. V jeho praktickom využívaní však možno predsa len rozpoznať určité malé rozdiely. S pojmom hrad sa narába

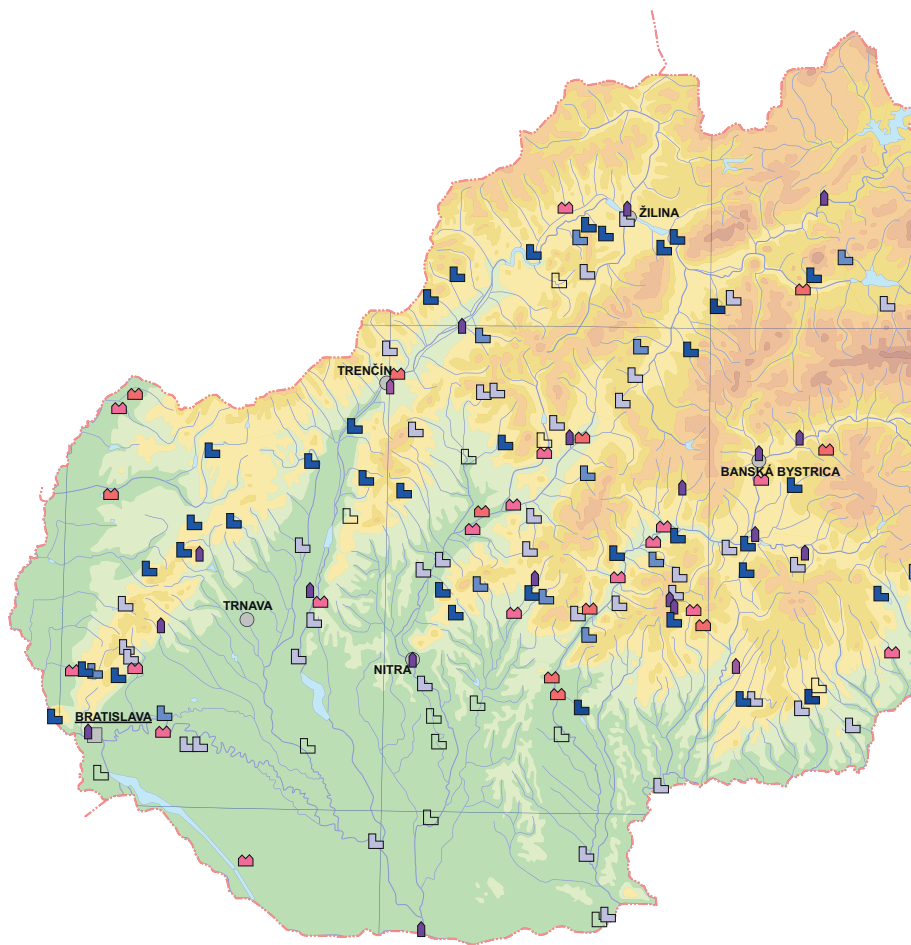
všeobecnejšie, zatiaľ čo za zámok sa pomerne často považuje časť hradov, ktoré sa po úpravách využívajú dodnes a ich obranná funkcia je značne redukovaná, symbolická alebo celkom chýba. V jazykoch okolitých krajín je tento problém neaktuálny. Hrady v našom ponímaní sú hradmi a zámky sú v podstate naše kaštiele. Čeština pozná hrad a zámek (zámok či kaštieľ), poľština má zamek (hrad) a kasztel (kaštieľ), nemčina používa Burg (hrad) a Schloss (zámok či kaštieľ) a maďarčina vár (hrad) a kastély (kaštieľ). My tento terminologický oriešok teraz nebudeme lúškať, stačí, keď sa dohodneme, že zámky do nášho súčtu patria. Podobne pristúpime k hrádkom, pevnostiam a opevneným kláštorom. Naopak, kaštiele v ponímaní historických stavieb slúžiacich najmä ako panské sídla menších rozmerov v porovnaní so zámkom do nášho súčtu nezahrnieme. Mimo nášho zorného uhla zostávajú aj hradiská budované na našom území ešte pred érou

hradov. Takže, koľko teda máme, presnejšie povedané, koľko sme mali hradov na Slovensku? Štúdiom množstva dostupných printových aj elektronických prameňov sme sa dostali k výslednému číslu 272. Rozmiestnenie týchto historických objektov zobrazuje mapa na tejto dvojstrane.

Hrady sú významnými prvkami historickej kultúrnej krajiny dnešného Slovenska, rozvíjajúcimi sa predovšetkým v období vrcholného a neskorého stredoveku, zatiaľ čo novovek je pre ne obdobím postupného zániku. História

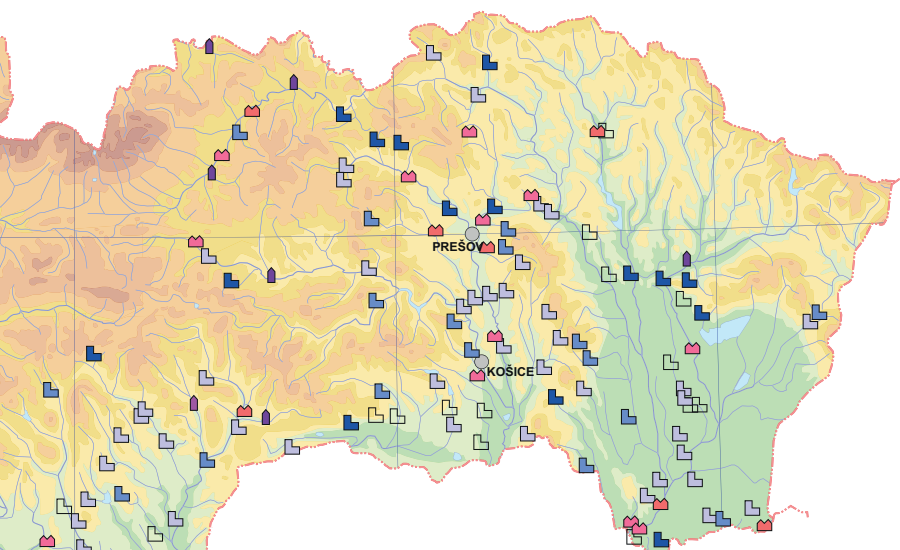
hradov na Slovensku siaha až do čias vzniku Uhorského kráľovstva, keď sa prvé hrady vytvárali z niekdajších veľkomoravských hradísk. Priamymi pokračovateľmi histórie slovanských hradísk boli napr. Liptovský alebo Spišský hrad. Za vlády prvých Arpádovcov v Uhorsku sa sformovali nové mocenské centrá v podobe kráľovských komitátnych hradov. Bratislavský či Trenčiansky hrad sú príkladmi niekdajších komitátnych hradov, ktoré si zachovali svoje významné postavenie prakticky až po dnešok, zatiaľ čo Zemplínsky hrad alebo Pústy

hrad nad Zvolenom stihli zaniknúť ešte pred koncom stredoveku. V 12. a 13. storočí si hrady ako opevnené sídla budovala aj vyššia šľachta, okrem toho ešte vzniklo viacero strážnych hradov, ktoré chránili hranice kráľovstva či kontrolovali dôležité obchodné cesty.

Dôležitým medzníkom v histórii slovenských hradov sa stal vpád Tatárov do Uhorska v roku 1241. Prienik ázijských hôrd ukázal veľkú zraniteľnosť vtedajších zväčša drevených a zemných hradov. Po náhlom odchode tatárskych vojsk v roku 1242 kráľ Belo IV. musel

urýchlene riešiť ťažkú úlohu konsolidácie spustošenej a vyľudnenej krajiny. Okrem pozývania tzv. hostí bola kľúčovým bodom jeho obnovy Uhorska výstavba kamenných hradov. Nebol na to sám, pretože mu v tom vehementne pomáhala spriaznená uhorská šľachta, podporovaná štedrými kráľovskými donáciami. Podľa dostupných prameňov k približne 60 hradom spred tatárskeho vpádu počas druhej polovice 13. storočia pribudlo 120 nových hradov a v priebehu 14. storočia k nim postavili ešte ďalšiu necelú päťdesiatku. V 15. storočí sa tento

Slovenské hrady

- celistvý hrad, zámok, pevnosť
- takmer celistvý hrad
- hradná zrúcanina s kaštieľom
- hradná zrúcanina
- nepatrná hradná zrúcanina
- takmer zaniknutý hrad
- zaniknutý hrad
- kaštieľ na mieste hradu
- iný objekt na mieste hradu

trend výrazne utlmil. Medzi zhruba päťdesiatkou nových prírastkov prevažovali menej významné husitské a bratrické hrádky a pevnôstky, ktoré však pomerne skoro zanikli. Raný novovek, začínajúci sa na našom území v roku 1526, náš zoznam 272 slovenských hradov rozšíril len o 11 novostavieb pevností, ktoré budovali na obranu krajiny pred osmanskými Turkami. Jednou z posledných bola pevnosť v Leopoldove.

Tak ako vznik, aj zánik hradov prebiehal po určitých etapách. Pomerne veľa ich zaniklo ešte v stredoveku, spočítali sme, že do konca 15. storočia spustlo vyše 70 hradných objektov. Mnohé z nich padli za obeť vyčistiť husitských spanilých jászov a bratříkov na Slovensku. Novoveku sa okrem lokálnych hrádok a menších panských sídel nedožili ani niektoré významné župné hrady Zvolenskej, Gemerskej, Zemplínskej, Tekovskej a Liptovskej stolice. V 16. a 17. storočí sa o zničenie viacerých slovenských hradov zaslúžili turecké vojny, ale najväčšou pohromou pre ne boli stavovské povstania. Dlhohrvajúce a urputné boje medzi cisárskymi labancami

a povstaleckými kurucmi spôsobovali zastaraným hradom s nevyhovujúcim stredovekým opevnením obrovské škody. Do konca posledného povstania Františka II. Rákócziho v roku 1711 sa v troskách postupne ocitlo vyše 30 slovenských hradov. Iba niektoré sa podarilo aspoň čiastočne obnoviť, z drivej väčšiny sa stali neobývatelne hradné zrúcaniny.

Turecké vojny a stavovské povstania boli pre slovenské hrady katastrofou, avšak zďaleka nie jedinou príčinou ich zániku. Nezvratný proces ich úpadku nespôsobili, iba ho urýchlili. Hlavným vinníkom boli zásadné spoločenské zmeny späté s humanizmom a renesanciou, ktoré do Uhorska priniesli nový spôsob bývania šľachty. Panstvo sa začalo hŕfne sťahovať z nevľúdnych hradov do pohodlných kaštieľov, kúrií a mestských palácov. Ako prvé spustli výšinné hrady, postavené ďaleko a vysoko od sídel. Hradné stavby stojace bližšie k mestám a dedinám zväčša nahradili kaštiele. Celkove sme napočítali 36 prípadov, keď kaštiele vznikli ako nový typ šľachtického sídla, či už úplnou náhradou, alebo radikálnou prestavbou stredovekých hradov. Staršia generácia kaštieľov bola renesančná a opevnená, v 18. storočí stavali barokové, rokokové a klasicistické kaštiele už bez fortifikácie. V Leviciach, Modrom Kameni a Liptovskom Hrádku napr. nechali hrady spustnúť a panstvo sa presťahovalo do kaštieľov, vybudovaných hneď vedľa nich.

Koncom 19. a začiatkom 20. storočia dostali niektoré slovenské hrady takpovediac druhý šancu. V duchu historizujúceho romantizmu na ruinách stredovekých hradov vznikli novoslohové skvosty, napr. Bojnický zámok a Smolenický zámok. Produktom tohto nostalgického návratu do minulosti je aj hrad v Skýcove. Osud či dramatické dejiny spôsobili, že len pätnásť slovenských stredovekých hradov

sa zachovalo do dnešných čias v celistvej podobe. K nim ešte môžeme pripočítať deväť hradov a dva opevnené kláštory, ktoré sú po rozsiahlejšej obnove viac celistvými pamiatkami ako hradnými zrúcaninami. Príkladmi sú hrady Strečno alebo Šomoška.

Po viac ako 30 slovenských hradoch v súčasnej krajine niet žiadnej stopy. Asi pri tretine vieme s veľkou pravdepodobnosťou povedať, že existovala, ale ich polohu nepoznáme. Päť hradov zaniklo pomerne nedávno, zbúrali ich, lebo „zavádzali“ nejakej novostavbe. Podobu hradov napr. v Hrachove či vo Vranove nad Topľou poznáme už len zo starých fotografií. Po vyše stovke niekdajších hradov sa zachovali aspoň nepatrné stopy. Hrady ako napr. Bodoň, Dĺžin či Breznica boli zničené natoľko, že ich dávnu prítomnosť pripomínajú sotva rozpoznateľné terénne tvary, zvyšky valov a priekop a základov stavieb. Špecifickým indikátorom dávnej prítomnosti protitureckej pevnosti v Nových Zámkoch je pôdorys mestských ulíc v tvare šesťuholníka. Niektorým hradom pomohli na svet archeológovia a dobrovoľníci občianskych združení na záchranu

hradov. Akt „zmŕtvychvstania“ sa odohráva na hradoch Šebeš pri Prešove či Čeklís v Bernolákove.

Po ďalších viac ako 30 hradoch sa zachovalo o čosi viac. Napr. Čierny hrad pri Zlatne alebo Dračí hradok pri Borinke sú príkladmi stavieb, z ktorých zostali malé torzá muriva hradieb a hradných stavieb a sú rozpoznateľné len z bezprostrednej blízkosti. Pritom niektoré z týchto nepatrných zrúcanín boli pomerne veľkými hradmi, ktoré však po zániku miestnej obyvateľstva rozobralo a použilo ako recyklovaný stavebný materiál. Ďalšia skupina približne 50 slovenských hradov je dnes hradnými zrúcaninami, ktoré sú zďaleka dobre viditeľnou súčasťou krajiny. Sú medzi nimi aj hrady, ktoré hrozivá deštrukcia poslala do pomyselného hradného neba. Našťastie však máme na Slovensku čoraz viac hradných zrúcanín, na ktorých úspešne napreduje postupná obnova. Napr. Spišský hrad, Devín, Beckov, Šomoška, Fiľakovský hrad, Čachtický hrad a Strečno boli dostatočne stabilizované a zakonzervované, aby mohli byť sprístupnené verejnosti. Túto skupinu tzv. šťastných hradov by mohli v blízkej budúcnosti rozšíriť niektoré intenzívnejšie rekonštruované hradné zrúcaniny, ako napr. hrady Lietava, Zborov, Hrušov, Uhrovec, Čabrad' či Kapušiansky hrad. Markušovský hrad, Štítnický hrad a kláštor Bzovík by sa vďaka zachovanosti mohli takisto čoskoro stať celistvými pamiatkami.

Iba 25 slovenským hradom sa pošťastilo „dožiť“ sa dneška v celistvom alebo takmer celistvom stave. Je to len nepatrných sedem percent. Táto málopočetná exkluzívna skupina sa pomaly rozrastá. Napr. hrad Víglaš k nim pribudol po nedávno zavŕšenej kompletnej obnove a prírastok v Humennom je skôr administratívny, prekategorizovaním kaštieľa na zámok. Ktoré slovenské hrady budú ďalšie?

Dunajské hrady

S riekou Dunaj sú už oddávna spojené dva hrady na území hlavného mesta Slovenska – Bratislavy. Prvým z nich je monumentálny Bratislavský hrad – neodmysliteľná súčasť krajinnej scenérie mesta, a druhým hrad Devín, kde sa písala najstaršia história Slovákov a Slovenska.

Replika barokovej stavby na západnej terase Bratislavského hradu

Bratislavský hrad

Hradný areál s rozlohou 6 ha sa rozprestiera na vrcholovej plošine okrajového vrchu Malých Karpát v nadmorskej výške 262 m. Príkre južné svahy hradného kopca sa zvažujú k ľavému brehu Dunaja, ktorý tečie o 85 metrov nižšie. Hradný vrch vidno už z diaľky a jeho výraznú siluetu zbadá každý návštevník mesta. Prechádzka na hrad je súčasťou každej exkurznej trasy po Bratislave. Najčastejšie sa začína pri Dóme sv. Martina, od ktorého prechádza popod Nový most na druhú stranu frekventovanej cestnej komunikácie a po Zámocských schodoch vystúpi k Žigmundovej bráne. Vstupom cez Žigmundovu bránu sa dostaneme na nádvorie vytvorené v priestoroch južného bastiónového opevnenia hradu. Na opačnej strane nádvorja

sa nachádza Leopoldova brána zo 17. storočia s vyhlídkovou terasou v hornej časti. Z nádvorja stúpa schodisko na vrcholovú plošinu hradného kopca, ktorá sa člení na niekoľko terás. Východnú terasu vyplňa park, siahajúci až k vyhlídkovému chodníku, z ktorého je nádherný výhľad na historické centrum Bratislavy. Súčasťou terasy je trávnatá plocha s kamennými základmi cirkevných budov z čias Veľkej Moravy. Na severnej strane východnej terasy stojí budova bývalej koniarne z 18. storočia, ktorá sa využíva ako reštaurácia. V jej blízkosti sa nachádza ďalší vstup do hradného areálu cez malú Mikulášsku bránu, dostupnú z parčíka v Podhradí. Motoristi k hradu najčastejšie smerujú cez ulicu Palisády, po ktorej sa dostanú až k parkovisku pri hrade, a do areálu hradu vojdú pešo cez Viedenskú bránu.

Čriečky z histórie

9. storočie

Na hradnom vrchu sa rozkladalo veľkomoravské hradisko s kresťanskou bazilikou, postavenou po roku 850.

907

Najstaršia písomná zmienka o hrade Brezalauspurc sa nachádza v Salzburských análoch v súvislosti s bitkou, v ktorej starí Maďari porazili bavorské vojská.

11. storočie

Hrad sa stal sídlom komitátu Uhorského kráľovstva, ktorému od roku 1000 vládla dynastia Arpádovcov.

1052

Dva mesiace trvalo neúspešné obliehanie hradu vojskami cisára Henricha III. Vo Viedenskej obrázkovej kronike z polovice 14. storočia sa nachádza vyobrazenie, ako jeden z obrancov hradu v noci potopil lode cisárskej flotily kotviace na Dunaji.

1073 až 1074

Uhorský kráľ Šalamún hrad opevnil a využíval ho do roku 1081 ako kráľovské sídlo.

1207

Na hrade sa uhorskému kráľovi Ondrejovi II. narodila dcéra – neskoršia sv. Alžbeta Uhorská.

1242

Hrad dokázal odolať útoku Tatárov. V roku 1245 postavili obytnú vežu, ktorú neskôr nahradila dnešná Korunná veža. Spolu s románskym palácom z druhej polovice 12. storočia a dreveno-hlinitým vonkajším opevnením tvorila súčasť arpádovského hradu patriaceho medzi najvýznamnejšie hrady Uhorska.

1431 až 1437

Uhorský kráľ Žigmund Luxemburský dal hrad goticky prestavať, vďaka čomu sa z neho stala dobre opevnená honosná kráľovská rezidencia s novým štvorkrídlovým palácom.

1552

Zrealizovala sa nákladná premena hradného paláca na prepychové kráľovské sídlo v meste, ktoré bolo v tomto období hlavným mestom Uhorska.

1630

Uhorský snem nariadil županovi a dedičnému kapitánovi Pavlovi Pálffyemu obnoviť pustnúci hrad. V rokoch 1635 až 1649 sa uskutočnila pálffyovská prestavba hradného paláca, vďaka ktorej získal charakteristické nárožné vežičky. Po útoku Turkov v roku 1663 sa podľa projektu J. Priamiho začala premena hradu na bastiónovú pevnosť, zrealizovala sa však iba južná časť opevnenia.

1760

Uhorská kráľovná Mária Terézia nariadila rozsiahlu barokovú rekonštrukciu hradu. Tereziánska prestavba, ktorú riadil architekt F. A. Hillebrandt, sa nedotkla len hlavného paláca. V hradnom areáli vybudovali čestné nádvorie, rokokový palác Tereziánium, hospodárske budovy, krytú jazdiareň, oranžériu a francúzsku záhradu.

1783

Cisár Jozef II. dal na hrade zriadiť generálny seminár na výchovu kňazov. Medzi absolventmi seminára bol aj neskorší národný buditeľ Anton Bernolák. Seminár sídlil na hrade do roku 1797.

28. máj 1811

Hrad a veľkú časť Podhradia zničil obrovský požiar spôsobený neopatrnými vojakmi. Hrad, od roku 1802 využívaný ako kasárne, sa zmenil na ozrutnú ruinu.

1953

Podľa projektu architekta Alfréda Piffľa sa začala rozsiahla rekonštrukcia hradného areálu. Náročná obnova hradu sa ukončila v roku 1968.

1. september 1992

V Rytierskej sieni slávnostne podpísali Ústavu Slovenskej republiky, ktorá vznikla 1. januára 1993. Dňa 2. marca toho roku bol na hrade inaugurovaný prvý prezident samostatnej Slovenskej republiky Michal Kováč.

24. február 2005

Na hrade sa uskutočnilo stretnutie amerického prezidenta Georga Busha mladšieho a ruského prezidenta Vladimíra Putina v rámci podujatia Slovakia Summit 2005.

2008

Začala druhá etapa rekonštrukčných prác, v rámci ktorej sa ukončila obnova hradného paláca, čestného nádvorja a fortifikácie a viacerých zaniknutých hradných budov.

Rozsiahla rekonštrukcia Bratislavského hradu, ktorá prebiehala v niekoľkých etapách od roku 1953, mu prinavrátila vznešenú podobu z čias panovania Márie Terézie s včlenením zachovalých architektonických prvkov starších etáp stavebného vývoja. V roku 2016 na severnej terase hradu otvorili obnovenú barokovú záhradu z 18. storočia s budovami oranžérie a zimnej jazdiarne. Na južnej terase hradného areálu sa v súčasnosti nachádza barokové Čestné nádvorie s jazdecovou sochou veľkomoravského panovníka Svätopluka. Medzi dvojicou strážnic je situovaný vchod do kráľovského paláca.

Dominantná stavba hradného areálu a celej Bratislavy má od čias pálfyovskej prestavby v 17. storočí svoj typický tvar pripomínajúci obrátený stôl. Štyri palácové kridla so štyrmi podlažiami uzatvárajú vnútorné nádvorie, tri zo štyroch nárožných vežičiek sú postavené na murive palácových kridiel, len Korunná veža v juhozápadnom nároží má

vlastné základy a vystupuje z pôdorysu paláca. Je najstaršou zachovalou časťou hradu (13. storočie) a jej názov súvisí s tým, že v minulosti bola miestom uloženia uhorských korunovačných klenotov. Z veže vysokej 47 m je možno najkrajší výhľad na Bratislavu. V hradnom paláci sa nachádzajú priestory slúžiace pre potreby štátnej reprezentácie Slovenskej republiky, zvyšok priestorov využíva Historické múzeum Slovenského národného múzea. Z Čestného nádvorja vedie na sever cesta pre peších smerujúca k Viedenskej bráne, ktorou sa vstupuje do hradného areálu z priestranstva pred budovou Národnej rady SR. Po pravej strane cesty leží západná terasa s trojkridlovou budovou, replikou pôvodnej barokovej stavby, v ktorej sú kancelárie poslancov Národnej rady. Hrad je najnavštevovanejší najmä v lete, keď sa na hradnom nádvorí pod hviezdou oblohou uskutočňujú koncerty a divadelné predstavenia známe ako Letné shakespearovské slávnosti.

Tajná chodba a turecká hlava

Azda s každým hradom sa spájajú povesti, ktoré hovoria o tajných podzemných chodbách. Výnimkou nie je ani Bratislavský hrad a jeho tajná chodba súvisiaca s hradnou studňou, z ktorej ústila do jedného z meštianskych domov v Starom Meste. Keď raz turecké hordy obliehali Bratislavský hrad a chceli jeho obrancov vyhladovať, tí sa dlho radili, čo si

počať. Na čele Turkov bol veliteľ Big Husejn, ktorý mal povest' najväčšieho a najsilnejšieho tureckého bojovníka. Rád sa chodieval zabávať do jednej bratislavskej krčmy susediacej s domom, do ktorého ústila tajná chodba z hradu. Hradný kapitán vybral jedného zo svojich najudatnejších vojakov, ktorý sa tajnou chodbou dostal do mesta a skryl sa v krčme, kam chodievali Turci. Vyčkal na Big Husejnu, ktorého v súboji premohol a na znak víťazstva odrezal Big Husejnovu hlavu. Tú priniesol na hrad a vystavil na hradnú bránu. Keď to zbadali Turci, celí prestrašení zutekali až na druhú stranu Dunaja a Bratislave odvtedy už dali pokoj.

Žigmundova brána

Od hradu k hradu

 17 km, stúpanie cca 700 m

 11 km, stúpanie cca 100 m

Máloktoré dva hrady na svete sú spojené mestskou hromadnou dopravou. Bratislava potvrdzuje túto výnimku, pretože spod Bratislavského hradu od Mosta SNP pre-máva linka mestskej hromadnej dopravy č. 29, ktorou sa za 20 minút dostaneme k hradu Devín. Samozrejme, autobus či auto je naj-pohodlnejšou alternatívou dopravy medzi dunajskými hradmi, avšak väčšie čaro má pešia či bicyklová túra od hradu k hradu. Túto trasu absolvovali pešo už štúrovci pri svojej slávnej vychádzke na hrad Devín a dnes je obľúbenou najmä u cyklistov. Vede juhozápadnou časťou Bratislavy a okrem Dunaja môžeme spoznať aj masív Devínskej Kobly či navštíviť prvú botanickú záhradu na Slovensku. Cyklistická trasa patrí medzi nenáročné, vedie

po cestách s asfaltovým povrchom a najvhodnejšia je pre cestné či trek-ingové bicykle. Vzhľadom na to, že ide o trasu, na ktorej sa okrem cyklistov vyskytuje najmä na dunajskej promenáde aj veľa peších turistov, treba pri stretnutiach s nimi dbať na maximálnu ohľaduplnosť. V úseku z Karlovej Vsi do Devína trasa vedie po ceste s pomerne frekventovanou

*Nábřežná promenáda
na ľavom brehu Dunaja*

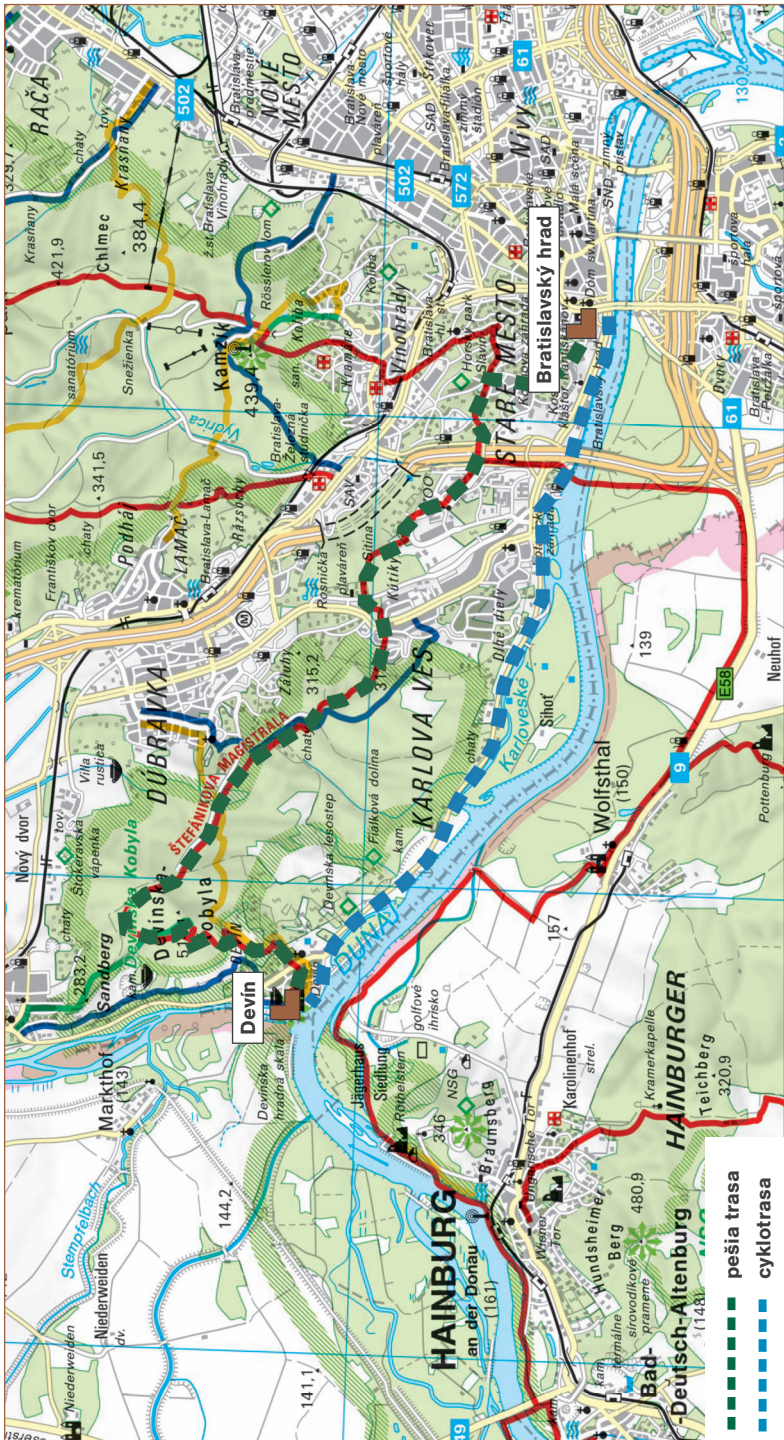
Hrad Devín zo Sandbergu

premávkou, a preto je namieste zvýšená pozornosť.

Naša cyklistická trasa sa začína pod bratislavským hradným bralom pri Moste SNP, odkiaľ sa vydáme proti toku Dunaja. V prvej časti vedie dunajským nábrežím po cyklistickom chodníku k River Parku a mostu Lafranconi. Pod ním sa napojíme na červeno značkovaný cyklistický chodník EuroVelo 13, ktorý smeruje popri Karloveskom ramene s viacerými lodenicami a okolo botanickej záhrady. Cyklistický chodník ďalej pokračuje okolo pekného detského ihriska, vodárne Sihot' a popod nadjazd vedúci na sídlisko Dlhé diely na južnom (tzv. dolnom) konci Karlovej Vsi. Pokračujeme po Devínskej ceste západným smerom medzi úpäťm masívu Devínskej Kobyly a Karloveským ramenom a prejdeme povedľa záhradkárskej osady a neskôr popri kameňolome. Najmä počas pracovných dní treba zvýšiť pozornosť a sledovať cestnú premávku. Pri troche opatrnosti však cyklistom nehrozí nebezpečenstvo. Pred mestskou časťou Devín opäť odbočíme zo štátnej cesty spájajúcej Devín s Karlovou Vsou

a cyklistický chodník nás Slovanským nábrežím privedie až k malému prístavu pod hradom. To sa už nachádzame na Moravskej cyklistickej ceste a pri Moravskej bráne do hradu Devín.

Ak by sme sa chceli vybrať z Bratislavského hradu pešo k hradu Devín, tak neodporúčame pešiu túru absolvovať po cyklistickej trase, ale cez Devínsku Kobylu. Pri tejto alternatíve vyjdeme z hradu Viedenskou bránou a pokračujeme chodníkom po Mudroňovej ulici severným smerom. Na konci Mudroňovej ulice natrafíme na červenú turistickú značku, ktorá nás bude sprevádzať až na hrad Devín. Postupne prejdeme po Drotárskej ceste, ponad diaľnicu prideme do Slávičieho údolia a okolo Študentského domova L. Štúra zídeme do Líščieho údolia. Ďalej prejdeme okrajom Karlovej Vsi, nad ktorou vojdeme do lesa. Čaká nás najkrajšia časť pešej trasy, ktorá vedie cez Jezuitské lesy a Švábsky vrch na Devínsku Kobylu a z nej schádza do mestskej časti Devín. Pri klesaní uvidíme zručaninu hradu Devín, ku ktorej nás spoľahlivo dovedú červené značky.

Hrad Devín

Hrad Devín, ktorý stojí na mohutnom skalnom kopci nad sútokom Dunaja a Moravy, je neobyčajne pôsobivou krajinnou dominantou. K hradu Devín je pohodlný a bezproblémový prístup z bratislavskej mestskej časti Devín, do ktorej premáva aj mestská hromadná doprava. Z centra obce od Kostola Panny Márie sa k nemu dostaneme bočnou ulicou, po ktorej vedie červená značka. Postupne príde až k rozľahlému parkovisku pod hradom, ktoré využívajú najmä motorizovaní návštevníci hradu. Do hradného areálu sa vstupuje cez západnú tzv. Moravskú bránu. Prehliadková trasa vedie až ku hradnej studni, ktorá sa nachádza na nádvorí stredného hradu. Pri studni sa nachádza terasa s výhľadom ponad amfiteáter na Dunaj a rakúsky vrch Braunsberg. Zo stredného hradu je nádherný výhľad najmä na sútok dvoch riek. Šedé vody Dunaja tu pohlcujú hnedé vody Moravy. Keďže v tejto časti prechádza stredom riek štátna hranica, opačný breh sa nachádza v Rakúsku. V nádhernej scenérii vyniká najmä elegantná štíhla veža s cimburím. Podľa povesti sa nazýva Panenská veža.

Polkruhová gotická veža na strednom nádvorí hradu Devín

Po moste ponad hradnú priekopu a po schodoch sa možno dostať až na vrcholovú plošinu, odkiaľ je najkrajší panoramatický výhľad na okolie. Vidno z nej aj neďaleké rakúske hrady nad Wolfsthalom či Hainburgom an der Donau, ďalšie prípadné ciele našich výletov. Po prehliadke hradu môžeme na návrat do centra mesta využiť mestskú hromadnú dopravu.

Veduta hradu Devín (podľa J. Alta litografia A. Kunike, 1826)

Čriečky z histórie

pravek až starovek

Hradný vrch bol kontinuálne osídlený už od neolitu, stáli na ňom sídliská a hradiská kontrolujúce dunajský brod na historickej Jantárovej ceste. V 3. storočí pred n. l. sa tu usídlili Kelti.

1. až 4. storočie n. l.

Na hradnom brale stála vojenská rímska pevnosť začlenená do obrannej línie Rímskej ríše Limes romanus.

9. storočie

Na hradnom vrchu existovalo veľkomoravské hradisko s kamenným kresťanským kostolom.

864

Z tohto obdobia sa vo Fuldských análoch dochovala prvá písomná zmienka o veľkomoravskom hradisku Dowina. Devín sa spomína ako nedobytná pevnosť kniežaťa Rastislava, ktorú márne obliehal východo-franský kráľ Ľudovít Nemec.

11. storočie

Veľkomoravské hradisko sa stalo pohraničnou pevnosťou Uhorska.

1271

Písomná zmienka potvrdzuje existenciu kamenného kráľovského hradu.

1410

Hrad dostal darom od uhorského kráľa Žigmunda Luxemburského palatín Mikuláš Garai. Pôvodom chorvátsky šľachtic bol kráľovým švagrom. Jeho manželka bola staršou sestrou kráľovnej Barbory Celjskej.

1460

Majiteľmi hradu sa stali grófi zo Svätého Jura a z Pezinka a posilnili jeho opevnenie.

1527

Hrad získal Štefan Báthory a v rukách jeho rodu zostal až do začiatku 17. storočia. Posledným majiteľom hradu bol Štefan V. Báthory, starší brat grófky Alžbety Báthoryovej.

1606

Alžbeta Báthoryová sa márne usilovala o dedičstvo po svojom bratovi Štefanovi a devínske panstvo pripadlo Jánovi Keglevičovi. Medzitým ovdovená Alžbeta sa nechcela dobrovoľne vzdať dedičských práv. Spory o vlastníctvo musel riešiť najprv krajinský snem a napokon až samotný uhorský kráľ Matej II., ktorý dal devínske panstvo do zálohu Keglevičovi.

1635

Poslednými súkromnými majiteľmi hradu sa stali Pálffyovci, ktorí na hrade nesídlili, ale spravovali ho prostredníctvom správcov panstva. Hrad sa neskôr úspešne vyhol osudu mnohých slovenských hradov, ktoré spustošili počas stavovských povstaní.

1809

Pomerne schátraný hrad vyhodili do vzduchu granátnici Napoleonovho vojska. Obsadili ho bez boja počas návratu z predtým ostreľovanej Bratislavy. Pálffyovci ho potom už neobnovili.

24. apríl 1846

Hrad sa stal cieľom pamätného výletu štúrovcov, aby na „hroboch dávnej slávy“ prisahali vernosť slovenskému národu. Každý z účastníkov výletu si k svojmu krstnému menu pridal druhé slovanské meno.

1896

Na vrchole hradného brala vztýčili miléniový pamätník so sochou arpádovského bojovníka na vysokom podstavci. Monument oslavujúci tisícročné jubileum príchodu starých Maďarov do Karpatskej kotliny stál na svojom mieste až do roku 1921, keď ho pravdepodobne česko-slovenskí legionári vyhodili do povetria.

1932

Pálffyovci hrad predali štátu za symbolickú cenu, čo umožnilo realizáciu postupnej obnovy a sprístupnenia verejnosti.

1967

Hrad Devín vyhlásili za národnú kultúrnu pamiatku. Dnes je jednou z expozícií Múzea mesta Bratislavy.

S rozlohou hradného areálu 6,7 ha patrí hrad Devín medzi najväčšie na Slovensku. Ohraničujú ho súvislé hradby s tromi zachovanými bránami. Na rozdiel od Severnej (Devínskej) a Východnej (Bratislavskej) brány sa Západná brána využíva ako jediný vstup do hradného areálu, rozdeleného na dolný, stredný a horný hrad. Za vstupom sa napravo od chodníka

nachádza drevená konštrukcia prekrývajúca základy rímskej stavby zo 4. storočia. Jej súčasťou sú zvyšky ranokresťanskej kaplnky, ktorá je najstarším známym dôkazom prítomnosti kresťanov na území dnešného Slovenska. Naľavo od chodníka v blízkosti Devínskej brány vidno základy domov slovanskej osady z 11. až 13. storočia a strážnice. Súčasťou dolného hradu sú aj

Výhľad z horného hradu na východ

